

ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Твердохліб Н.В.

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

В даній статті розглядається проблема розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами імпровізації. Виявлена необхідність використання методу імпровізації в процесі розвитку креативності студентів. На основі проведеного дослідження автором пропонується виділити імпровізацію, дається її визначення та формуються основні методи проведення імпровізації музичних творів. У статті проведено аналіз наукової літератури з теми дослідження. Визначені вчені, сучасні наковці, які досліджують імпровізацію. На основі аналізу наукових досліджень подається теоретичне обґрунтування науковців поняття «імпровізація» зміст, суть, поняття творчості, креативність, музична імпровізація, музично-творча діяльність з точки зору науковців, та музичної освіти, дана коротка характеристика кожному з них. Визначена найвища форма творчості. Розглядаються завдання підготовки вчителя музичного мистецтва в педагогічних коледжах. Головна мета статті розгледіти вплив імпровізації на розвиток креативності майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних коледжах. Тому, розглянемо в даній статті основну частину креативності – імпровізацію.

Ключові слова: творчість, креативність, імпровізація, музична імпровізація, музично-творча діяльність.

Постановка проблеми. Творчість являє собою складну психічну діяльність людини, результатом якої є нові, оригінальні продукти в матеріальній чи духовній сфері людського життя. Найвищою формою творчості є діяльність, яка прокладає нові шляхи в науці і мистецтві. Творчість має місце всюди, де людська уява комбінує, змінює, народжує хоча б тільки елементи нового. Відомий психолог Л. Віготський пише: «Якщо розуміти творчість в її істинному психічному смислі, як створення нового, легко дійти висновку, що творчість властива всім більшою чи меншою мірою, вона також є нормальним і постійним супутником розвитку школярів» [1]. А креативність – це є і вміння імпровізувати музичні твори.

У процесі досягнення умінь імпровізації майбутні учителі музичного мистецтва набувають розвитку власної креативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури (Е. Дункан, Г. Каганович, В. Кан Калік, З. Кодаї, С. Мальцев, В. Нікітін та ін.) виявили імпровізацію як прояв творчості.

На сучасному етапі це питання досліджують в працях: О.І. Башкір, Б.А. Брилін, Т. Щербакова, У. Винницька та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Так, як викладачі музики в педагогічних коледжах мало приділяють уваги на заняттях з основного музичного інструменту розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва тому, на даний час проблема впливу імпровізації на розвиток креативності таких студентів малодосліджена.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення прийомів та методів навчання імпровізації, як основи розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних коледжах.

Виклад основного матеріалу. Розвиток навичок імпровізації є важливим в процесі розвитку творчих здібностей майбутніх учителів

музичного мистецтва в педагогічних коледжах. На сьогоднішній час постало важливе завдання підготувати вчителя музичного мистецтва так, щоб він був креативний, активний в діяльності з учнями, з розвиненим креативним мисленням. Підготовка таких вчителів під час навчання в педагогічних коледжах полягає у підвищенні рівня їх креативності.

Музика впливаючи на особистість пробуджує в неї уяву, фантазію, почуття і робить людину більш розвиненою та кращою.

Креативність майбутніх учителів музичного мистецтва розвивається у різних формах музичної діяльності студентів під час навчання в педагогічних коледжах, серед яких значне місце посідає імпровізація.

Потрібно пам'ятати, що розвиток креативності починається з бажання її розвивати. Тому потрібно багато працювати над розвитком музичного інтересу, володіння яким є важливою вимогою креативного виконання, саморозвитку студентів музичних відділень педагогічних коледжів.

Креативна діяльність розпочинається з емоційного хвилювання, яке переростає в працю.

Термін «імпровізація» походить від латинського «improvisus» – раптовий, несподіваний. Це найбільш давній тип музикування, при якому процес складання музики відбувається під час її виконання [2, с. 82]. Імпровізуючи музичний твір – текст не підтримується, розвивається імпровізаційне мислення. Відомо, що існує вільна імпровізація, та імпровізація на вказану тему. Мета даних завдань – розвинути фантазію, мислення та уяву.

Для отримання результату імпровізації значну роль займає бажання, володіння музичним інструментом. Для того, щоб імпровізувати музичний твір потрібно послухати як він звучить, зрозуміти задум твору, досягнути його, а потім через музику передати власні музичні враження, свою фантазію, втілити художній образ у музику, відкрити для себе нове, використовуючи у творчому пошуку власну уяву.

Імпровізація – це самостійна творча діяльність, один із видів розвитку креативності. Здійснюючи її слід звертати увагу на настрій, фразування. Змінюючи гармонію – утворюються нові мотиви. Потрібно слідкувати, щоб мелодія не звучала поза основним мотивом.

У широко поширеного терміна «імпровізація» є два визначення, які пов'язані між собою це метод творчості, так званий експромт, коли предмет мистецтва створюється в момент його виконання. Також імпровізація – це твір, створений спонтанно, без підготовки. Якщо музика вигадується в процесі її виконання – це експромт або музична імпровізація. В даному випадку композитор і виконавець – одна особа. Імпровізувати може не тільки окрема особистість, а й цілий ансамбль [3].

Оволодіння вміннями імпровізувати є основою для розвитку умінь, навичок. Такі навички потрібні майбутнім учителям музичного мистецтва для розвитку креативності. Саме музичні здібності допомагають їм успішно імпровізувати.

Уміння імпровізувати розвиває упевненість у своїх діях, у креативній діяльності.

Так, О. Олексюк визначає, що імпровізація – історично найдавніший тип музикування, при якому процес створення музики відбувається під час її виконання [3, с. 109].

Починати імпровізувати потрібно створюючи невеликі мотиви, фрази, речення, періоди, продумати початок та кінець. Імпровізуючи слідкувати, щоб була одна кульмінація. Уявити фрагмент в думках, його записати та прослухати на музичному інструменті. Подальший хід імпровізації це: створення відповідних засобів музичної виразності в музиці, написання музичного тексту, поєднання їх, утворення єдності, структурної цілісності.

Імпровізація втілює уяву у музичних звуках та впливає на розвиток креативності студентів. Вміння імпровізувати є поштовхом до музикування.

В процесі навчання та розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва значна увага повинна приділятися імпровізації, мета якої показ творчої фантазії, почуттів студента. Ефективність імпровізації залежить від теоретичних знань, уяви та фантазії. Імпровізація – це власне відчуття музики. Починати імпровізувати слід коли студент вільно володіє музичним інструментом на прикладі кадансу, фрази до нього. Наступним складнішим етапом є імпровізувати танець або пісню.

Під час занять слід слухати записи сольних імпровізацій (Д. Гіллесті, Ч. Паркер та ін.) це допоможе зрозуміти зміст імпровізування та розвинути пам'ять студентів музичних відділень педагогічних коледжів.

Важливим структурним компонентом імпровізації є створення фрази, яка складається з мотивів в одній тональності. Отже процес імпровізації це створення мотивів, в процесі якого студент обдумує композиторський твір та додає власні думки. Для початку розпочати краще імпровізувати народні пісні. До основного голосу (мелодії) дописати надголосок (голос вище мелодії), підголоски (звуки розміщені під мелодією), та акомпанемент для фортепіано. Слідкувати за гармонією при горизонтальному положенні, за рухом мелодії та підголосків, які повинні звучати в проти-

лежному ритмі, їх контраст в русі (один голос іде вгору, інший – донизу). Головним є співпадання гармонії. Мелодію можна записати акордами, або інтервалами. В акомпанементі до неї можна крім акордів використовувати арпеджіо, гамоподібні пасажі тощо. Міняти лад, розмір, регістр.

Для початку слід підібрати мелодію, потім басову підтримку до неї у виді акордів. Слідкувати щоб був квадрат (вісім, дванадцять, шістнадцять тактів).

Імпровізуючи свої мелодії, студенти підбирають відповідні засоби музичної виразності за допомогою яких можна вдало передати характер у відповідності змісту. Наприклад, завдання придумати музичну мелодизацію «ранкове сонечко» надихає студентів придумати спокійну, тиху мелодію за характером мелодію прийомом легато. А музична мелодизація слова «гроза» надихає студентів на голосну, акордову мелодію штрихом нон легато у помірному темпі з відповідним пунктирним ритмом, динамічний відтінок форте. Так, словосполучення «теплий дощик» налаштує студентів на створення легкої мелодії у високому регістрі прийомом стакато.

У процесі вирішення таких завдань студенти шляхом пошуку та за допомогою засобів музичної виразності створюють образ у музичній імпровізації.

Мета другого циклу музично-творчих завдань це підбір студентами відповідної тональності. На даному етапі дається завдання імпровізувати словосполучення «сильний вітер». Вирішуючи дане завдання, більшість студентів пишуть в мінорі де поєднують словосполучення та тональне звучання.

Так, завдання імпровізувати словосполучення «теплий дощик» вирішується студентами в мажорі, у високій теситурі виражається висхідним звучанням мелодії, яка закінчується тонічним тризвуком.

Мета третього циклу музично-творчих завдань передбачає оволодіння студентами поліфонічних та технічних творів (слухання варіацій, сонат, інвенцій). Наприклад, вчитель запитує у студента чи виконав він домашнє завдання у відповідь студент мовчить. Вчитель знову його перепитує. Так, студент вирішуючи таке завдання, імпровізує, де в заспіві звучить питання вчителя, а відповіді звучать по різному. Такі завдання дозволяють імпровізувати і створювати складну музичну форму.

Імпровізуючи музику в три частинній формі «шторм»: на морі здійнявся сильний шторм, характер його сумний, схвилюваний (ці переживання передаються у музичній імпровізації) – I частина – А. Далі море затихло, настала тиша (імпровізація мажорного характеру) – II частина В. I раптом знову шторм повернувся – III частина А (АВА). Такі завдання зацікавлюють студентів, сприяють креативній діяльності.

Музична імпровізація – мислення особистості, вид мистецтва, зміст якого виражається процесом музичної діяльності. Створення і реалізація імпровізації проходить одночасно. Імпровізуючи, майбутні учителі музичного мистецтва педагогічних коледжів мислять конкретними звуками, тембрами реальних інструментів, на яких він грає. У нього розвивається музична фантазія.

Саме процес імпровізації є важливим у розвитку креативності тому, що це процес творення.

Імпровізуючи студенти повинні **знати**:

- метро ритмічні схеми акомпанементу;
- специфіку створення акомпанементу до пісень;
- класифікацію типів акомпанементу;
- критерії відбору музичного твору для імпровізації;
- поняття «імпровізація» в системі виконавської діяльності;
- психологічні основи розвитку музичної імпровізації;
- роль інтуїції в становленні імпровізатора.

А також **вміти**:

- записати акомпанемент за буквеною системою;
- спрощувати фактуру акомпанементу;
- підібрати акомпанемент основними акордами;
- складати прості типи музичної імпровізації.

Класичний музикант, вибравши музичний твір, має перевагу в тому, що може виконувати його у той самий спосіб багато разів, тобто по нотах. У імпровізуючого виконавця ситуація інша. Він повинен уявити ідею, розмістити її в тональній перспективі, відобразити в конкретні ноти для свого інструменту, зіграти і все це миттєво. Це вимагає дуже специфічного типу виконання, здатності внутрішньо чути все, що він буде грати. Наприклад, коли виконавець знає акорди до якогось певного мотиву, він може використати весь свій запас моделей, гам, кліше тощо, і просто помістити потрібне в потрібному місці.

Імпровізуючому виконавцю притаманні три основні рівні:

Перший – виконавець грає тільки ті речі, які він грав раніше, вивчені моделі, певні гами, що давно є частиною його репертуару. Другий – виконавець вільно використовує моделі, кліше і т.п., проте деколи він вживає речі, що знаходяться в межах свого досвіду, але які він не вживав раніше. Третій – виконавець наполегливо використовує у грі ідеї, до яких він не звертався раніше, спираючись на весь запас своїх знань, поєднуючи разом речі, що існували до цього окремо, випробовуючи абсолютно різні речі. Це є найвищий

рівень, до якого повинні прагнути всі музиканти імпровізатори. Для цього потрібні наступні вправи, а саме: виконавець повинен практикувати спів та розпізнання інтервалів. Нехай хтось інший грає для нього інтервал, в той час, як він буде їх називати. Він повинен назвати інтервал, записати його, заграли на своєму інструменті; виконавець може поширити практику інтервалів у такий спосіб: заграли ноту, потім довільно назвати вісім або десять інших інтервалів – кожен інтервал відмірюється від попереднього. Наприклад заданого періоду часу він повинен заграли ноту на своєму інструменті, щоб перевірити точність; далі виконавцеві слід практикувати спів різноманітних тризвуків, починаючи з однієї і тієї ж ноти (насамперед, заспівати ноту С потім, використовуючи її як основний тон, заспівати мажорний, мінорний, збільшений і зменшений тризвуки); виконавець повинен співати всі акорди та тризвуки в усіх обертаннях, у висхідному та нисхідному русі.

Вправи для імпровізації: підбір знайомих мелодій з акомпанементом, підбір мелодії заданому ритмічному малюнку, підбір по слуху фраз, речень, елементи поліфонії в імпровізації.

Висновки і пропозиції. Отже, імпровізація – це процес, що вимагає від особистості музичних здібностей, інтересу, натхнення до творчості. Синтезовано місце імпровізації в системі музичної діяльності студентів. Імпровізація ефективно впливає на розв'язання непередбачених ситуацій, залучає студентів до творчості. Розуміння імпровізаційної роботи студентами є одним із етапів їх креативного розвитку.

Практичні навички набуті під час навчання імпровізації допоможуть у підборі мелодії, створенні до неї акомпанементу, музикувати, транспонувати, швидко творчо мислити, створювати музику.

Успіхи в імпровізуванні залежать від музичних здібностей майбутніх учителів музичного мистецтва, знань з сольфеджіо, теорії музики та від регулярних занять імпровізацією.

Отже, імпровізація являється самим головним показником креативності. Слід зауважити, що проблема дослідження впливу імпровізації на розвиток креативності все ще потребує подальшого вивчення.

Список літератури:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С. Выготский. – М.: Просвещение, 1967. – С. 33.
2. Брилін Б.А. Акомпанемент та імпровізація: Тексти лекцій та методичні матеріали з курсу «Акомпанемент та імпровізація» для студентів музично-педагогічних факультетів ВНЗ, університетів культури і мистецтв, а також для вчителів музики ЗОШ / Б.А. Брилін, Е.Б. Брилін. – Вінниця. – 2006. – С. 82.
3. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навчальний посібник / О.М. Олексюк. – К.: КНУКіМ, 2006. – 188 с.

Твердохлеб Н.В.

Винницкий гуманитарно-педагогический колледж,
Винницкий государственный педагогический университет
имени Михаила Коцюбинского

РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОЛЛЕДЖАХ

Аннотация

В данной статье рассматривается проблема развития креативности будущих учителей музыкального искусства средствами импровизации. Обнаруженная необходимость использования метода импровизации в процессе развития креативности студентов. На основе проведенного исследования автором предлагается выделить импровизацию, дается ее определение и формируются основные методы проведения импровизации музыкальных произведений. В статье проведен анализ научной литературы из темы исследования. Определены ученые, современные ученые, которые исследуют импровизацию. На основе анализа научных исследований дается теоретическое обоснование научных работников понятия «импровизация» содержание, суть, понятие творчество, креативность, музыкальная импровизация, музыкально творческая деятельность с точки зрения научных работников, и музыкального образования, данная короткая характеристика каждому из них. Определена наивысшая форма творчества. Рассматриваются задания подготовки учителя музыкального искусства в педагогических колледжах. Главная цель статьи разглядеть влияние импровизации на развитие креативности будущих учителей музыкального искусства в педагогических колледжах. Поэтому, рассмотрим в данной статье основную часть креативности – импровизацию.

Ключевые слова: творчество, креативность, импровизация, музыкальная импровизация, музыкально творческая деятельность.

Tverdokhlib N.V.

Vinnitsa Humanitarian-Pedagogical College,
Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsiubynskyi

IMPROVISATION, AS A TYPE OF DEVELOPMENT CREATIVITY OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC IN PEDAGOGICAL COLLEGES

Summary

In this article the problem of creativity of future teachers of music by means of improvisation is considered. The necessity of using method of improvisation in the process of development students creativity is revealed. Based on research which was conducted by the author is proposed to highlight improvisation, its determination is given and the main methods of improvisation of music compositions are formed. In the article the analysis of scientific literature from the research topic is conducted. Scientists, modern researches, which explore improvisation are identified. Based on the analysis of scientific researches the theoretical foundation of the concept of «improvisation» meaning, the essence, the concept of creativity, creativity, musical improvisation, musical and creative activity in terms of academics and music education is presented, the brief description of each of them is given. The highest form of creativity is determined. The task of preparing music teachers in pedagogical colleges is considered. The influence of music on a person is examined. The goal of improvisation is revealed and its two kinds are examined. As a result of observations is determined that improvisation is the basis of the development of skills and abilities. These capabilities, which help future teachers to improvise in pedagogical colleges. The main goal of the article is discern the influence of improvisation on the development of creativity of future teachers of music in pedagogical colleges. Therefore, we consider in this article the main part of creativity – improvisation.

Keywords: creation, creativity, improvisation, musical improvisation, musical and creative activity.